

Főgondnoki lemondás.

Dr. Ferenczy Géza főgondnok az 1938 évi főtanácsi gyűlésen megisztelt főgondnoki állásáról lemondott. Az elnöklése alatt folytatott főtanácsi ülés közepén az elnöklést az ujonnan választott főgondnok társának adta át, s maga a főtanácsi ülésről eltávozott. Elnöktársa, a megvá'asztott püspök megindító szavakkal kérte maradásra, biztosította a főtanács egészének teljes bizalmáról, mit az egész főtanács tapsa és éljenezése erősített, mindennek dacára a főgondnok kijelentvén azt, hogy törvényes hivatásával és elvi álláspontjával ellentétesen nem cselekedhetik, sajnálatának kifejezésével bár, de maradását megtagadta, az ülésről távozott, s a rákövetkezett reggelen írásban a főgondnoki állásáról való lemondását jelentette be minden indokolás nélkül.

E tényállásból kétségtelen, hogy lemondása nem *személyi* vonatkozásu, hanem *elvi kérdés*. Elvi kérdéssel pedig érdemlegesen foglalkozni *kötelességünk*. Ezt tesszük az alábbiakban :

Ténymegállapítás. A főtanácsi ülést megelőző napok egyikén egyik felügyelő-gondnok vezetése mellett mintegy 56 főtanácsi tag írásban kérte E. K. Tanácsot, hogy a tartandó főtanácsi ülés napirendjébe iktassa be, a püspök megválasztása esetén esetleg megüresedő főjegyzői és teológiai tanári állások betöltését is. A kérelem nem egy *már üres*, hanem egy esetleg megüresedő állás betöltésének napirendre tűzését szorgalmazván, az E. K. Tanács a kérelem teljesítését megtagadta. Ez ellen épen az egyház jogtanácsosa felebbezett. Felebbezésében nemcsak az E. K. Tanácsi határozat megváltoztatásának napirendre tűzését, hanem a betöltés foganatosítását is szorgalmazta. E felebbezés a főtanács rendszertől napirendje sorrendjének megfelelőleg felvétellett. A főtanácsnak a saját napirendje sorrendjén változtatni joga van, s így már a tárgysorozat megállapításánál szorgalmazva lett, hogy a felebbezés a szokás szerinti helyéről kiemeltessék, s mindjárt a püspök választását követő sorrendbe elővitessék. Felebbező és társainak ez akarata teljesült.

Püspökké tényleg a főjegyző választotta meg, ki egyszersmint teológiai tanár is, E választás azonban feltételes. Ugyanis a „Kultusz általános szabályozására vonatkozó állami alkotmánytörvény“ 27. §-ig rendelkezik :

„a felekezetek szervezeti szabályzata szerint választott vagy kinevezett egyházfők (metropoliták, püspökök stb.) csak a kultusz-minisztérium ajánlata alapján Ő Felsége a király által adott approbálás, és az uralkodó, valamint az ország alkotmánya és törvényei iránti hűségeskü letétele után ismerhetők el és iktathatók be hivatalukba.“ Az approbálás természetesen csak a választás megajtése, felterjesztés, stb. után következhetik be. Az approbálás talán máig sem történt meg, s így a főgondnok a főtanácsi ülésen a még meg nem üresedett főjegyzői és teológiai tanári állások betöltését ellenezte.

E kérdésben a felebbezés tárgyalása során a következők történtek :

felebbező jogtanácsos a teológiai tanári állás azonnali betöltésére irányított felebbezését visszavonta, s így ez elesett ;

de fenntartotta a főjegyzői állás azonnali betöltésére vonatkozó indítványát, s ezt szorgalmazta ;

a pro és contra felszólaló tanácsosok egyikének kérdésére az ujonnan választott püspök kijelentette, hogy az államhatalmi approbálás bekövetkezte előtt a főjegyzői állásáról nem mondhatott és nem mondott le ;

a főtanácsi bizottság halasztó hatályu javaslatot terjesztett elő, javasolván, hogy a főjegyzői állás betöltése a püspökké választást approbáló államhatalmi rendelkezés leérkezte után 20 napra összehívandó újabb főtanácsi ülésen történjen meg.

Elnöklő főgondnok a vita berekesztése után e halasztó indítványra rendelte el a szavazást. A többség e halasztó indítványt elvetette. Elnöklő főgondnok ekkor hagyta el az elnöki széket, kijelentvén, hogy egyházi törvényellenes cselekvésben részt nem vesz.

A kérdés jogi oldala. Általános jogelv, hogy szervezett állások közül csak az üressé váltak töltendők be. E jogelv vonul végig az unitárius egyház szervezeti törvényén is. Még határozottabban kihangsúlyozza az „Unitárius egyház alkotmányáról, szervezetéről és kormányzásáról“ szoló (Ferenczy-féle) reform törvényjavaslat 8. §-a, mely szerint „egyházi tisztviselői állások és egyházi megbízások : lemondás, eltávozás, a megbízás vagy megválasztás

időtartamának letelte, elmozdítás, korhatár betöltés, nyugdíjazás és elhalálozás útján szünek meg.“

Kétségtelen, hogy a korábbi püspök „nyugdíjazásával“ a püspöki állás megürült. Nyugdíjazása feltétlenül történt. Az, hogy a nyugdíjazott püspök nyugdíjának utalása 1938 ápr. 1 napjával kezdődik, mely napig az egyháztól kapott szabadságon volt, feltételt egyáltalán nem képez. Egy *nyugdíjazott püspök* már szabadságának abbahagyásával se térhet vissza püspöki hivatalába, püspöki teendők végzésére, mert nyugdíjazása joghatályosan megtörtént.

A nyugdíjazás folytán megüresedett püspöki hivatalnak betöltéséhez az egyházi főtanácsnak joga nem csak megnyilott, de utódjának megválasztása kötelességévé is vált. A választás a mai nehéz életviszonyok között nem halasztható. A felelősségteljes egyházfő állás betöltése elsődrendű egyházi érdek s kötelesség. A főtanács tehát hivatása magaslatán állott, midőn püspökének nyugdíjazása után újabb püspökét nyomban megválasztotta.

Új püspökké az egyházi főjegyző választatott. E választás már feltételes választás. Vagyis a fennebb hivatkozott állami alkotmány törvény hiv. szakasza szerint csakis a királyi *apróbbálás után válik* feltétlenné és *joghatályossá*. A feltétel nem is olyan, melyről lemondás az egyháztól vagy a főtanácstól függne. A feltétel *bontó* feltétel, mely az aptkv. 69. §. szerint ha bekövetkezik, akkor „az oda szánt jog annak beálltával elvész.“

Ha tehát a püspökké választott főjegyző még nem is jelentette volna ki, hogy főjegyzői és teológiai tanári állásáról le nem mondott, akkor is az apróbbálás bekövetkeztéig, vagyis a feltétel be, vagy be nem következéskéig, a főjegyzői állás megüresedettnek nem minősíthető.

Ez elvi álláspontot foglalta el és alkalmazta az egyházi Főtanács a múltban is. Legyen elég ezúttal csak az 1914 évi Főtanács 14 jegyzőkönyvi pont alatti határozatára utalnunk, mely így szól: „figyelmezteti az egyházkört, hogy az esperessé választott egyházköri jegyző helyébe az egyházi törvény értelmében csak akkor választható egyházköri jegyző, mikor a jegyzőnek esperessé választását az Egyházi Főtanács már jóváhagyta“.

Mindezekből kétségtelenül megállapítható, hogy az egyházi törvények és joggyakorlatok szerint a meg nem üresedett tisztviselői állásokra újabb tisztviselők választása törvény- és alkotmányellenes.

A törvényellenes eljárás lehető következményei. Legközvetlenebb következmény a választásnak semmissége és hatálytalansága megállapítása. Egyházszervezet a Főtanácsnál magosabb hatóságot nem ismer. A hatálytalanságot és semmiséget tehát csak egy újabb Főtanács állapíthatná meg. E kérdésnek azonban odavitele csak újabb bonyadalmakra, vitákra és küzdelmekre vezethetne. Ilyenekre senkinek nincs szüksége, legkevésbé az egyházi közérdeknek, tehát feltétlenül elkerülendő. Viszont, ha a Főtanácson véghez vitt főjegyző választás hatályban marad, az a legveszélyesebb precedenst fogja képezni a jövőben.

Az unitárius egyházi törvények és joggyakorlat nem ismerik sem a hivatali öröklést, sem az ugynevezett „cum jure successio-nis“ kinevezést, vagy választást, már pedig, ha meg nem üre-sedett tisztviselői állásokra kinevezni, vagy választani lehetne, akkor úgy a központban, mint az egyházkörökben, sőt az egyházköz-ségekben is egy összeszerveződött többség, — egy alkalmi többség, — tárt kaput találna a hivatali örökösödés létesítésére. Egy érdemes, vagy egy erőszakos püspök, esperes vagy lelkész, a legjobb munkacereje időpontjában már megválasztathatná a maga valamikori jogutódját.

Igy elveszne a szabad választás, a demokráciának az az előnye, hogy minden üre-sedés alkalmával az azon időpontbeli leg-alkalmasabbat, leghivatottabbat válassza meg.

A főgondnok az „Unitárius Egyház szervezete“ 250. § rendelkezése szerint „őre az egyház vallási, erkölcsi, szel-lemi és anyagi érdekeinek“, tehát feladata, hivatása, sőt köteles-sége ezeknek minden sérelmét megelőzni, meggátolni, elhárítani.

Az adott esetben a lemondott főgondnok elkövetett minden lehető az elhári ársra, elment az utolsó lépcső fokig, hogy a tör-vény- és alkotmányellenes főtanács cselekményt megakadályozza; midőn eljárása sikerrel nem járt, midőn át kellett látnia, hogy e többséget pillanatnyilag érvekkel meggyőzni nem lehet, akkor va-lóban nem volt más lehetősége, mint a meggyőződése sze-rint törvény- és alkotmányellenes cselekmény elkövetése elől el-vonulni s annak mégis megtörtént végrehajtása ellen — *élő til-talkozásul* — lemondani.

Dr. F.-a.

Agh István püspök élete
főtekintettel külföldi tanulására,
tanári és irodalmi munkásságára.

Agh I. a tanár.

(2-ik közlemény.)

A *tudományos* előkészítésre rendkívül nagy gondot fordított. Egyik művét 1745–46 évben Kozma Mihály, a későbbi historikus Kozma Mihály, mint theologus, gondosan *leirta*: Explicatio locorum veteris ex novi Testamenti. A nevezetes bibliai helyek magyarázatát Enyeditől ismert néven, de tudományos készültséggel, új szavak és mondatok magyarázásával bővitve adta elő. Pár példa tájékoztat: „Kezdetben teremté Isten stb. az Isten név (Elohim) többeséből akarják kimagyarázni, hogy a teremtő Isten a Szentháromságisten volt, pedig bárki azonnal láthatja milyen távol áll az író gondolatától. Midőn azt mondja *teremtsünk*, hogy ő ekkor a fiuistenhez szólna, megfoghatlan. Olyan titok a milyenre a régi író nem gondolt, mert arról fogalma sem volt, minthogy a késői keresztény magyarázók találták ki a görög bölcselők segítségével.

Csak pár pillantást még a tizparancsolatról mondottakra (הרבריים). Ez a lex moralis, melyet Isten az izraelitáknak kiadott, nem volt egyetemes erkölcsi törvény, hanem csak más törvények foglalatlja (compendium). Nem tartalmazza az erényesség szabályait. Az Istenszó (אלהים) görögül *κυριος*, tehát egyes, s a héber forma csak fokozás: deorum deus, summus deus. Nem segít a hibán, ha azt mondják hogy az angyalhoz (teremtsünk) szólt Isten, tehát egy másik istenhez. Sőt figyelmezteti hallgatóit vajjon az angyalok nem voltak-e hasonlók a hamis istenekhez. Itt meg kell jegyeznünk, hogy az angyalok fogalma ismeretlen volt a Mózes korában, tehát annál helyesebb volt Agh István kifogása.

Agh István nem elégszik meg a terjedelmes magyarázattal, hanem ellátja a tanulókat *héber nyelvtannal* és szótárral is. Különös örömmel és élvezettel tanulmányoztuk a két derék kötet munkát.